

Roman over RAF geeft indringend beeld van BRD

Boeken - 14 oktober 2016 - Auteur: Marja Verburg

De Duitse schrijver Frank Witzel produceerde vorig jaar een van de opmerkelijkste Duitse boektitels ooit: 'Die Erfindung der Roten Armee Fraktion durch einen manisch-depressiven Teenager im Sommer 1969'. Hij schetst daarin op nogal onconventionele wijze een beeld van de BRD van voor de val van de Muur. Vandaag verschijnt het boek in het Nederlands. "Ik heb lang om het thema heen gedraaid", vertelde Witzel vorige week in Den Haag.

Een boek van ruim 800 pagina's, dicht beschreven, met perspectiefwisselingen, zonder eenduidige vorm, over een fictieve depressieve 13-jarige jongen die denkt dat hij de Rote Armee Fraktion heeft bedacht - de linkse terreurorganisatie die Duitsland in de jaren zestig en zeventig in zijn ban hield. Dat klinkt zo merkwaardig, dat ook veel Duitsers verbaasd waren toen auteur Frank Witzel (1955) voor deze roman vorig jaar de Deutsche Buchpreis won, de meest gerenommeerde Duitse literatuurprijs.

Het was ook eigenlijk helemaal niet de bedoeling dat het zo'n dik boek zou worden, vertelde Witzel vorige week op de Duitse ambassade in Den Haag. "Bij andere romans wist ik wat ik wilde vertellen, hier heb ik lang om het thema heen gedraaid." De Duitse schrijver verblijft als *writer-in-residence* in Nederland. Vandaag verschijnt de Nederlandse vertaling van zijn boek: 'Hoe een manisch-depressieve tiener in de zomer van 1969 de Rote Armee Fraktion bedacht'.

Witzel is jaren met het boek bezig geweest en stond meerdere keren op het punt het op te geven, vertelde hij in Den Haag aan zijn gesprekspartner Jacco Pekelder, RAF-onderzoeker en universitair docent aan de Universiteit Utrecht. "Je zit alleen thuis met zo'n tekst te worstelen. Je weet zelf niet meer of het goed is, of juist helemaal niks." Maar in 2012 won hij tot zijn eigen verrassing een prijs voor niet-gepubliceerde manuscripten, bedoeld als aanmoediging. "Ik heb zo'n 20 pagina's ingeleverd voor die prijs. Toen is ook de titel ontstaan. Ik dacht: ik zet gewoon voorop wat er in staat."

Jaren-vijftig-gevoel

De jury van de Deutsche Buchpreis en de Duitse feuilletons waren lovend over

Witzels boek. Hoewel het verhaal grotendeels fictie is, geeft het een indringend beeld van de BRD van eind jaren zestig, begin jaren zeventig, schreven ze. “Het is een caleidoscoop van stemmingen van een wereld die net als de DDR in 1989 geschiedenis werd”, aldus de jury in haar rapport. De Oost-Duitse schrijver Ingo Schulze, opgegroeid in de DDR, zei dat hij door Witzels roman eindelijk het West-Duitsland van voor de *Wende* begreep.

'Het is een caleidoscoop van stemmingen van een wereld die net als de DDR in 1989 geschiedenis werd'

Uit het boek blijkt hoe sterk het gevoel van de jaren vijftig nog heerste eind jaren zestig in Duitsland. Dat heeft sommigen verbaasd, vertelde Witzel. “Dat was natuurlijk anders als je in Berlijn woonde.” Maar hij was, net als zijn hoofdpersoon, een jongen van 13 in Hessen, die nog thuis bij zijn ouders woonde en naar school en de kerk ging. “*Flower power* bestond ook, maar dat was in de provincie heel anders. Bij ons gingen de discussies over of je je haar liet groeien. En hoe ver. Dat ging over centimeters.”

Het jaar 1969 uit de titel van het boek markeert het eind van deze *bleierne Zeit* (Ioden tijd), een periode van verstarring, zonder vooruitgang, legde Witzel uit. In Duitsland wordt het begrip vaak gebruikt voor de jaren vijftig, waarin de nazitijd verdrongen werd en die eindigde met de opkomst van het studentenprotest eind jaren zestig. Hij heeft bewust voor dit jaar gekozen: de Rote Armee Fraktion was toen nog niet officieel opgericht. Er waren al wel aanslagen op warenhuizen geweest, maar de latere RAF-oprichters Baader en Ensslin zaten toen in Parijs. “Het ging mij erom dat je op dit punt nog kon zeggen: er zijn nog geen doden gevallen, misschien was er nog een sprankje hoop. Maar die hoop werd wreed verstoord en toen kwam er met de RAF een nieuwe *bleierne Zeit* in een andere verpakking.”

RAF-kinderrijmpjes

Toen Witzel en Pekelder kwamen te spreken over de reikwijdte van de RAF, vertelde Pekelder (1967), geboren en getogen in Nederland, dat de Duitse terreurorganisatie ook in zijn jeugd een rol speelde. “Wij speelden ‘levend stratego’, dat noemden we dan Baader-Meinhof-spel, om het nog spannender te maken.” “Ja”, reageerde Witzel enthousiast. “Ik heb in mijn boek kinderrijmpjes over de RAF geschreven, die bleken er later ook echt te zijn geweest. Ik heb wat bedacht dat echt bleek te staan. Zo diep was de RAF in de maatschappij doorgedrongen. Ik las toen het boek af was ook over zo’n spel in Duitsland dat Baader-Meinhof heette, en aan het eind was iedereen dood.”

Witzel sprak ook over zijn enthousiasme voor de Nederlandse literatuur. In de

jaren negentig verbleef hij enige tijd in Rotterdam en heeft toen alle Vestdijkromans gelezen. “Ik ben blij dat ik de Nederlandse literatuur heb ontdekt. Die is concreet, direct en persoonlijk op een aangename manier.” Nu hij als *writer-in-residence* weer in Nederland is, heeft hij boeken van onder meer Paul van Ostaijen en Karel van het Reve gekocht. “Ik wil nu toch echt Nederlands leren om meer te kunnen lezen. Het is zo ontwapenend.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/18470/roman-over-raf-geeft-indringend-beeld-van-brd>